

Redaktorius **Aug. Gričius**

Leidėjas **Ant. Bružas**

Prenumerata: Lietuvoj — mėnams 18 Lt., pusmečiui 9 Lt., 3 mėn. — 5 Lt. Vokietijoje, Latvijoje ir Estijoje — mėnams 24 Lt., pusmečiui 12 Lt. Kitur užsieniuose — mėn. 36 Lt., pusmeč. — 18 Lt.

Nr. 33

1932 rugsėjo 2

Atsk. numeris 60 ct.

Skelbimai: Pefito eilutė viršely ir po teksto 1 litas, tekste 50 % brangiau.
Adresas: Kaunas, Laisvės Alėja 22 „Bangų“ redakcija.
Telefonai: 26-33 ir 42-48.

J. Puzinas

PILKAPIŲ KRAŠTE

Šiomis dienomis jau sugrįžo archeologinė ekspedicija, daugiau kaip vieną savaitę tyrinėjusi Dóvainonių kapinynus. Trys Dovainonių kaimai, ir visi trys gali pasigirti puikiais senovės paminklais, bet kartu turi ir rausti, nemokėję jų tinkamai globoti. Čia nors keliais brūkšniais aprašysiu tuos Dovainonių senovės paminklus ir tyrinėjimų rezultatus.

Dovainonys — Rumšiškės valsčiaus kaimai, apie 32 klm. nuo Kauno. Pirmiausia nuvykta į pirmuosius Dovainonius. Čia ant aukšto Nemuno kranto (94 metrai nuo jūros lygio) pasipila ištisa pilkapių grupė. Pirmoji grupė, sudėta iš 10 pilkapių, guli į žiemos vakarus nuo J. Pustelnykovo sodybos. Į vasaros rytus nuo šios pilkapių grupės, kiek slėsniau, guli antroji, greičiausiai, pastarosios tęsinys, nes ariamame lauke matyti pilkapių pėdsakų. Čia yra 16 pilkapių. Ta pačia linkme nuo šios pilkapių grupės už 150 žingsnių, jauname pušy-

nėlyje, stūkso dar keli pilkapiai. Sveikų pilkapių tėra vos 14, visi kiti arba gerokai nuarti arba nukastai. Iš daugelio imamas smėlis. Prieš porą metų norėta nukasti pilkapius keliui taisyti... Skaudi ironija!

Pilkapiai, kaip iš paties vardo galima susivokti, supilti kapai. Deginti ar nedeginti kūnai būdavo arba įkasami truputį į žemę, arba, dažniausiai, tepadedami ant žemės paviršiaus, o virš jų išaugdavo aukštas, 0,60—1,50 metro aukščio ir 5,5—9 mtr. skersinio piūvio, apvalus kapas. Pasitaiko pilkapių, supiltų iš akmenų.

Visi Dovainonių pilkapiai supilti iš smėlio. Ekspedicija pasirinko tirti 5 pilkapius: du visai sveikus, du suardytus ir vieną kiek nukastą. Tiksliai juos išmatavus, sudarius atitinkamus brėžinius, kasta atsargiai sluoksniais. Iš pradžių kastuvais, vėliau mažiukais kastuvėliais ir net peiliais. Pilkapio viršus — piltas smėlis. Giliau prasideda maišyta žemė, anglis, pelenai.

Dugne, tarp anglių ir pelenų, prisikasta prie kapo inventoriaus. Trijuose pilkapiuose surasta po vieną geležinį pautuvą, ketvirtame rūdžių liekanų ir penktame, labiausiai suardytame, nieko neužtikta. Nors kasta labai rūpestingai ir atidžiai, bet jokių žmogaus skeleto liekanų nepastebėta. Ar čia buvo laidojami deginti ar nedeginti kūnai, tuo tarpu dar neaišku. Įvairūs degėsiiai yra, greičiausiai, apeiginės laidotuvių ugnies liekanos. Labai galimas daiktas, kad žemės paviršius, kur buvo dedamas žmogaus kūnas, buvo išbarstytas anglimis ir pelenais.

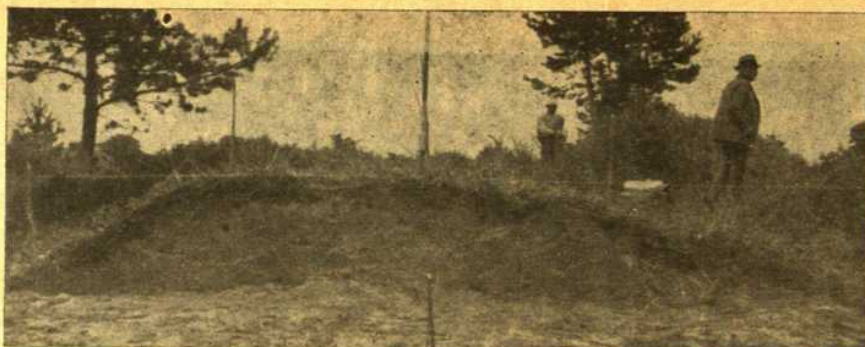
Atsitikimų, kad pilkapyje surasta tik po vieną pautuvą, Lietuvoje yra žinoma ir daugiau. V i e v y j e 1889 m. atkasti 3 pilkapiai ir D u m b l i ū miške (Lydos apskr.) atkastas vienas pilkapis, kur tarp degintų kūnų liekanų ir anglių surasta tik po vieną pautuvą (žiūr. Otčiot imp. archeol. komisijai za 1889 god., psl. 50—53).

Šie Dovainonių pilkapiai yra iš V — VIII amžiaus po Kr. Tai yra lietuvių ūkininkų, greičiausiai, žemaičių, kapai, nes, kaip iš archeologinių radinių dabar jau numanu, žemaičiai tais laikais yra gyvenę žymiai toliau į rytus nuo dabartinių sodybų. Aukštaičių gyvenamas kraštas buvo maždaug dabartinis Vilniaus kraštas ir Gudų žemės dalis.

Daug liūdnesnis vaizdas yra antruose ir trečiuose Dovainonyse, kur gražūs pilkapiai yra visai sulyginti su žeme. Vidulaukėje teliko nepalieti du pilkapiai, o kiti tegali-

Archeologinė ekspedicija Dovainonių pilkapiuose

Nukastas vienas Dovainonių pilkapis. Dešinėj prof. E. Volteris

ma pažinti iš šviesaus smėlio didelį apskritų dėmių, pasipylusių ariamoje žemėje. Čia būta daugiau kaip 30 pilkapių. Daugiausia pilkapių būta Edv. Valiūno lauke, netoli vieškelio Rumšiškė—Kruonis.

Ši kartą ekspedicijos akį atkreipė lauke mažais lizdeliais pasipylę smulkūs kauliukai. Nuėmus tose vietose dirvožemio sluoksnį, pastebėtos mažos, maždaug 40—50 cm. skersinio piūvio, juodos dėmės. Tai lygūs kapai, degintų kūnų kapai. Žmogaus kūnas būdavo sudeginamas ant laužo, likę nesudegę kaulų likučiai su anglių priemaisomis ir

susiliejusiu nuo laužo ugnies žalvarinių papuošalų liekanomis būdavo supilami į mažą duobutę ir užkasami. Papuošalų dalis buvo dedama ir nesudeginta. Tokių degintų kūnų kapų ištirta 7. Viename surastas kirvis, peilis, žalvarinė sagtis, kitame — žalvarinių papuošalų fragmentų (dalių), kardo makšties viršūnės apkaustymas, kituose — smulkių radinių. Turtingiausias kapas, mano užtiktas, buvo, matyti, moters kapas. Tokioje pat duobutėje, tarp kaulų ir anglių, surasta žalvarinės suktos antkaklės dalys, žalvarinių karolių dalys, susilieju-

sių žalvarinių gabalėlių, 5 žalvariniai žiedai ir 4 molinės verpstės: dvi puikiai ornamentuotos ir dvi paprastesnio darbo. Ir šie kapų radiniai yra maždaug vienalaikiai su pilkapiais.

Tai šitokie, trumpai suglaudus, kasinėjimų rezultatai. Mūsų jaunasis archeologijos mokslas yra paturtėjęs naujais pastebėjimais, į mūsų giliają senovę įspindo keletas spindulių. Tik darosi skaudu ir liūdna, kad žmonės, nesuprasdami didelės mūsų senovės paminklų reikšmės savo krašto praeičiai pažinti, labai daug jų yra sunaikinę ir dabar dar tebenaikina. Juk reikia prisiminti, kad kapinynai, sodybų liekanos ir kiti paminklai yra svarbiausias šaltinis mūsų priešistoriniams laikams pažinti. Jei mes dabar gerbiame savo tėvų kapus, tai turime neapleisti bei neardyti kapų sentėvių, gyvenusių prieš šimtus ir tūkstančius metų. Kiekvieno tikro lietuvių ir žmogaus yra pareiga juos saugoti. Užtikus kapinyną, patiems nekasinėti, bet pranešti Švietimo ministerijos Archeologinei komisijai. Reikia tikėtis, kad greitai sulauksime ir paminklams globoti įstatymo.

Filosofai mini Johną Locke

Rugpiučio 29 dieną suėjo lygiai trys šimtai metų, kai gimė didysis anglų filosofas, Johnas Locke (Džonas Lokas). Jis turėjo didelės įtakos žmonijos žinojimui.

Locke gyveno labai neramiais laikais, pats buvo į juos įsivėlęs ir už kovą prieš karalių net patekęs į kalėjimą. Ir vis dėlto jis sukūrė filosofinį veikalą, kur svarstomi beveik visi, galvotojus dominą, klausimai ir pateikta daug naujų sprendimų. Tas veikalas pavadintas „Žmogaus proto tyrinėjimas“. Jame Locke pasisako esąs didžiojo anglo, Baco v. Verulamo, mokinys, — to vyro, kuris XVI amžiaus antroje pusėje numatė ateities įvykius, išpranašavo technikos naujenybes ir kartu įkūrė naują filosofinę linkmę. Šią linkmę, empirizmo vardu ilgai vyravusią pasauly ir dabar dar turinčią didelės įtakos filosofiniam žinojimui, labiausiai ištobulino kaip tik Johnas Locke.

Mums, XX amžiaus vaikams, daugelis dalykų, kurie minėtame Locke veikalė anuomet blykstelėjo

kaip apreiškimas, gali atrodyti savaimė suprantami, net ne per gudrūs. Bet tada buvo svarbu nusikratyti senų idėjų sąšlavynu. Prieš Locke per anų laikų filosofinį žinojimą, kaip raudonas siūlas, driekėsi tvirtas įsitikinimas, kad žmogaus siela gimstant kartu gauna ir tam tikrą idėjų apstą. Šitos prigimtosios idėjos nustatančios individualumo dvasinės plėtros pradus. Taip skelbė didisai prancūzas Cartesius. Johnui Locke buvo lemta tai atremti. Jis ėmė tvirtinti, kad žmogaus siela, tik gimus, esanti nelyginant baltas, neprirašytas popieriaus lakštas, kad prigimtų idėjų nesą. Šitame popieriuje pradėdas rašyti patyrimas. Patyrimas esąs vienintelis ir išimtinis visokio žinojimo šaltinis. Niekas negalės rasti vietos žmogaus sieloje, kas nėra į ją įėjęs iš aplinkos per pojūčius: „Nil est in intellectu quod prius non fuerit in sensu.“ Štai Locke filosofinės religijos vyriausia tezė. Dėl to, kad jis pojūčiams (lotyniškai: sensus) teikė tokios pagrindinės reikš-

mės plečiantis ir kylant idėjoms, ir jo mokslas buvo pavadintas „sensualizmu“, dėl ko vėliau kilo daug nesusipratimų.

Teisybė, Locke pripažįsta galiama dar ir antrą pažinimo šaltinį: refleksiją. Iš per patyrimą įgytojo pažinimo, kuris kartu atstoja sielos gyvenimo raides, žmogaus protas gali per refleksiją, per galvojimą sustatyti tekstą. Kad ir kažin koks nuostabus būtų tas tekstas, vistiek mūsų pažinimas niekuomet neišeina iš patyrimo ribų. Dėl to pasaulis, kurio mūsų pojūčiai negali pagauti, lieka ir mūsų pažinimui amžinai nepasiekiamas.

Matome, koks atsisakymas glūdi šitoje pažinimo teorijoje. Kas nematoma, negirdima, nepaliečiama, — visa tai Locke amžinai nukelia ne tik į nežinomybės karalystę, bet ir į pasakišką, niekuomet nepažinimą šalį. Ir šis įsitikinimas buvo beveik šventa dogma per visą šviečiamąjį laikotarpį, net XIX amžiu, kada gamtos mokslai kylantios technikos pavidalu ėmė skinti pirmus didžiuosius laurus.

Ka.